

El principi de p en la política lin

Marta Gort Paniello, Universitat de Lleida

Existeixen dos tipus bàsics de règims d'oficialitat lingüística: el principi de territorialitat i el principi de personalitat. Sovint se sent parlar del principi de territorialitat i, de fet, és el que s'aplica d'entrada a l'Estat espanyol per regular el tractament del català. Segons aquest principi, només es concedeixen els beneficis públics d'una llengua dins d'una zona ben delimitada d'un estat —en aquest cas, Catalunya—, però no en la seva totalitat territorial —Espanya—. Així doncs, el català és una llengua cooficial al territori de Catalunya, i també a les Illes Balears i (amb el nom de *valencià*) a l'ara denominada Comunitat Valenciana, però no a la resta de l'Estat espanyol. Ara bé, el principi de territorialitat no és pas l'únic tipus de règim d'oficialitat lingüística present en el nostre territori: el principi de personalitat és el que regula l'oficialitat de l'aranès o occità a Catalunya. Malauradament, és un fet del qual poca gent té consciència i, en general, el principi de personalitat sol ser

un concepte poc familiar. En les següents pàgines em dedicaré a analitzar en què consisteix aquest principi per tal d'afavorir la seva coneixença.

El principi de personalitat es basa en l'aplicació dels drets lingüístics només als individus (dins un determinat marc legal), i aquests en determinen l'exercici, independentment de l'àrea lingüística on es trobin. Per aquest mateix motiu, M. Esman (1992: 387) manifesta que en el principi de personalitat tots els ciutadans poden adreçar-se a l'estat i portar els fills a l'escola amb la llengua oficial que ells elegeixin. L'aplicació més pura del principi de personalitat és, doncs, el bilingüisme oficial. Referint-se a aquest principi, M. Gómez (2003: 122) apunta: «al ser los derechos otorgados a las personas como derechos individuales, éstos las acompañarán adondequiera que se hallen. Así, el régimen jurídico-lingüístico de la persona no se ve alterado en función del territorio en el que se halle, dentro del mismo Estado, si bien esto, naturalmente,

deja en gran medida desprotegidas en su estabilidad lingüística a las comunidades locales receptoras».

L'introducció al nostre país dels principis de personalitat i territorialitat, R. L. Ninyoles, afirma que el principi de personalitat «requereix dues condicions per ser apropiat: a) una gran dispersió dels grups lingüístics, i b) l'equiparació real entre els grups», ja que pot no garantir de manera suficient les minories. Segons exposa M. Gurrera (1985: 228) aquest principi «puede debilitar en la práctica a las lenguas minoritarias, pues la lengua mejor adaptada a las condiciones tecnológicas, la de mayor difusión internacional, o la que cuente con ventajas iniciales en la estructura de poder, puede llegar a desplazar a la otra». Seguint en la mateixa línia, Ninyoles (1981: 24) diu: «El reconocimiento formal de la coigualdad lingüística puede abocar, en condiciones disimétricas, a la paulatina minorización de las lenguas en desventaja: tal es el caso del

Personalitat Lingüística

bilingüismo inglés-gaélico en Irlanda, el del francés en Luisiana [...] Es desde esta perspectiva que cabe reexaminar la

«A Catalunya també trobem aplicat el principi de personalitat en el tractament de l'aranès (occità), ja que és oficial a tot Catalunya i no només a la Vall d'Aran. Així ho reconeix l'Estatut d'Autonomia»

función de una política lingüística mixta y valorar las razones que han movido a algunos Estados como Bélgica o Canadá

a abandonar, no sin un notable costo político, el principio personal».

Per tant, per a la correcta aplicació de la política lingüística basada en el principi de la personalitat és necessari que els dos grups lingüístics siguin equiparables. En cas contrari, perillarà l'estabilitat lingüística de les minories regionals i la suposada inicial coigualtat entre les llengües resultarà, a la pràctica, cada cop més il·lusòria. Canadà i Finlàndia són dos referents del principi de personalitat. Curiosament, cap d'ells compleix els dos requisits apuntats per Ninyoles. En els següents mapes es pot observar que no hi ha dispersió dels grups lingüístics, ja que les comunitats francòfones i sueques, respectivament, es troben concentrades en zones específiques:

A més a més, tampoc existeix una equiparació real entre els grups lingüístics: només un 5,8% dels ciutadans de Finlàndia tenen com a llengua pròpia el suec, i un 21,4% dels canadencs el francès. Així doncs, el finès i l'anglès són, amb

diferència, les llengües majoritàries. Ninyoles advertia els perills d'aplicar el principi de personalitat quan no es complien els requisits necessaris; podem fer notar alguns punts febles originats en aplicar el principi de personalitat en aquests dos països.

En el cas de Finlàndia, les minories regionals no han millorat la seva situació davant el pes de la llengua majoritària dominant. K. McRae (1994: 84) assenyala que «la composició lingüística de los pueblos y ciudades costeras que hablan sueco, incluida la misma Helsinki, se ha invertido como resultado de la urbanización y la industrialización». Ara bé, el suec segueix gaudint d'una vida cultural força activa: existeix una secció sueca de la radiotelevisió finlandesa, dues emissores de ràdio, un diari nacional, i uns 200 llibres editats anualment.

En el cas del Canadà, la política de personalitat no s'implementa a tot el país. De fet, Oliveras (2001:7) afirma

que al Quebec s'aplica el principi de territorialitat mentre que a la resta del Canadà el de personalitat: «Such is the case of Canada, where federal authorities follow a personality model, whereas a territoriality criterion is pursued in the province of Quebec¹». A més a més, McRae (1994: 84) exposa que: «En Canadá, la situación constitucional actual puede ser vista desde una perspectiva de conflicto no resuelta en política lingüística entre la legislación federal basada principalmente en el principio de personalidad y un intento de Quebec para desarrollar una protección mayor para una lengua minoritaria concentrada regionalmente, mediante el principio de territorialidad».

Els habitants del Quebec no estaven satisfets amb l'aplicació de la política de personalitat, ja que el francès en resultava perjudicat. Tal com apunten M. Pueyo i A. Turull (2003: 45), els quebequesos veien com l'anglès, llengua majoritària en un àmbit estatal, imposava la seva

força dins i fora del Quebec, mentre que el francès rarament podia fer valer els seus teòrics drets fora d'aquesta província. Segons Ninyoles (1989:123) «les províncies amb majoria anglòfona no preveien l'ensenyament públic del francès i fins i tot tendien a obstaculitzar-ne l'aprenentatge». A. Branchadell (2005: 130) exposa que el primer ministre Lester B. Pearson, i el seu successor Pierre Trudeau, del partit Liberal, van refusar la política de territorialitat defensant que «it would deprive minority groups en bloc... of essential Language rights²».

Les pressions polítiques van portar el Quebec, a partir de la promulgació de la *Charte de la Langue Française*, el 1977, cap a una nova política lingüística de model territorial. La carta de la llengua francesa estableix que la llengua oficial del Quebec és el francès i li atorga uns drets lingüístics fonamentals. En aquesta línia, Branchadell (2005: 163) fa notar que la legislació quebequesa, tot i que declara el francès com a única llengua oficial, reconeix

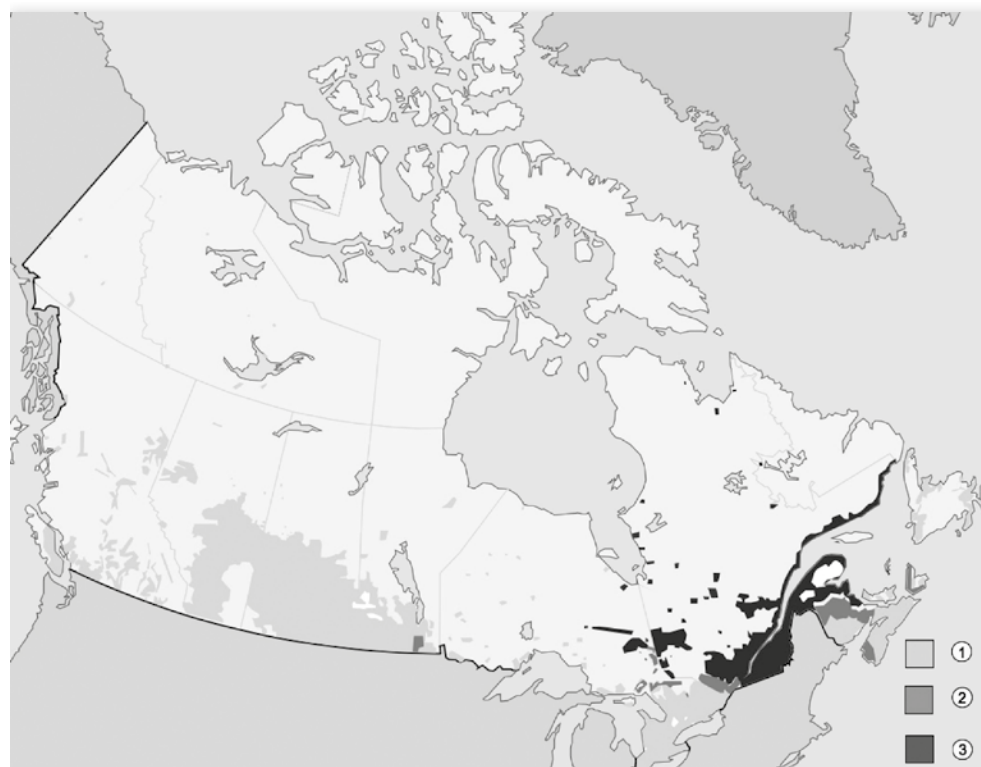
l'anglès en aspectes com ara la publicació de lleis o l'atenció als ciutadans. A. Bastardas (1991: 51) expressa que "el fet de la cooficialitat lingüística en els òrgans federals [...] evita forçar la població francòfona –deixant a part la que resideix a fora del Quebec– a ser massivament bilingüe en anglès”.

El govern federal del Canadà tracta d'estendre el principi personal a tot el territori, fet que requereix la plena disponibilitat lingüística dels funcionaris en ambdues llengües. A la pràctica, però, aquest objectiu no s'assoleix fàcilment. Cal fer esment al comentari de Ninyoles (1989: 125): «Abans que el govern canadenc prenguera les actuals mesures per afavorir l'ús del francès en el personal de l'administració, només un 5% del treball de l'administració federal era realitzat en aquesta llengua (1964). El govern federal va establir forts incentius d'ordre econòmic i de promoció professional a fi d'aconseguir la utilització del francès pels funcionaris anglòfons en la tramitació dels assumptes administratius. Després de quatre anys de programes d'instrucció, amb prou faenes un 2% dels 5.000 funcionaris implicats en tals programes d'aprenentatge intensiu assolien el nivell bàsic de comprensió en aquesta llengua».

A Catalunya també trobem aplicat el principi de personalitat en el tractament de l'aranès (occità), ja que és oficial a tot Catalunya i no només a la Vall d'Aran. Així ho reconeix l'Estatut d'Autonomia: «6.5. La llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, és la llengua pròpia d'aquest territori i és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística».

El fet de fer l'occità oficial a tot el territori de Catalunya no ha millorat la situació d'aquesta llengua, ja que és pràcticament desconeguda per la resta de catalans que no viuen a la Vall d'Aran. Ara bé, la política personal

Figura 1. Situació lingüística del Canadà. 1, anglès; 2, bilingüe; 3, francès. Font: elaboració pròpia.

tampoc s'aplica a la pràctica: gairebé cap funcionari de Catalunya seria capaç d'atendre un ciutadà en occità, i fora de la Vall d'Aran no és possible escolaritzar un fill en occità. Com hem vist ja en el cas del Canadà, és molt difícil aconseguir que tots els funcionaris de l'estat siguin bilingües en els diferents idiomes oficials; per aquest motiu, el principi de personalitat només serà factible en casos on convisquin un límit reduït de llengües (normalment dues).

En conclusió, com afirma Ninyoles (1981), en una situació de desequilibri on convergeixen àrees unilingües en l'idioma dominant amb àrees bilingües de llengua pròpia en desavantatge, l'aplicació del criteri de personalitat abocarà fàcilment a l'assimilació. La raó d'aquest resultat la presenta clarament A. Bastardas (1991: 48): «Mentre el conjunt autòcton tendirà més a conèixer i a usar l'idioma dominant a l'estat, a causa de la seva exposició contextual i de la seva major utilitat comunicativa global, el grup coetani de llengua majoritària estatal tendirà, en general, correlativament a conèixer i a usar menys l'idioma autòcton, perquè precisament no té gaire necessitat d'utilitzar-lo en el context social immediat, donada la bilingüització de la comunitat subordinada. Aquesta diferència de pressió de cada llengua en l'entorn tendirà a decidir, en conseqüència, l'idioma en què es produiran les relacions intergrupals, el qual acostumarà a ser preferentment el codi dominant en el conjunt de l'estat».

Per tant, per protegir una llengua minoritzada, o quan no existeix una relativa igualtat entre les dues o més llengües en concurrència, el principi de territorialitat és més adient que el de personalitat. Això mateix assegura J.R. Solé (1993: 46): «El principio de territorialidad intenta proteger una zona geográfica de la influencia excesiva de otra lengua dominante

que se haya ido extendiendo o imponiendo y que, en consecuencia, pone en peligro la supervivencia de la lengua propia del territorio».

Si bé el principi de personalitat no sembla haver perjudicat directament el suec i l'aranès, tampoc ha servit per augmentar-ne el nombre de parlants. En el cas del Quebec, per altra banda, va quedar clarament demostrat que la política de personalitat anava en detriment del francès i afavoria únicament l'anglès. »

Bibliografia

- Bastardas, A. 1991. *Fer el futur. Sociolingüística, planificació i normalització del català*. Barcelona: Empúries.
- Blaser, T. 2000. *Official Language Policy in Canada and Switzerland: Language Survival and Political Stability*. Montreal: McGill University.
- Branchadell, A. 2005. *La moralitat de la política lingüística: un estudi comparat de la legitimitat liberaldemocràtica de les polítiques lingüístiques del Quebec i Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans
- Esman, M. 1992. «The State and Language Policy», *International Political Science Review*, 13, pp. 3-21.
- Gómez, M. 2007. «El derecho de las lenguas y las lenguas de los derechos», *Revista jurídica de Navarra*, 35, pp. 117-149.
- Gurrera, M. 1985. «El pluralismo lingüístico», *Revista de Estudios Políticos*, 48, pp. 221-232.
- Mackey, W.; McRae, K.; Van de Craen, P.; Vileta, R.; Ninyoles, R.; Vernet, J.; Ramon, O. 1994. ¿Un estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística. Barcelona: Octaedro.
- Ninyoles, R. 1981. «Tendencias fundamentales de la política lingüística: opciones contextuales en el ámbito de la educación bilingüe», *Educación y*

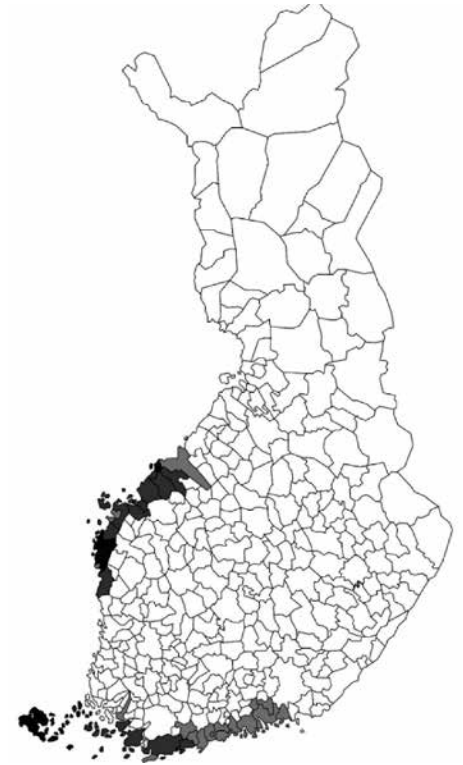

Figura 2. Situació lingüística de Finlàndia. Font: elaboració pròpia.

bilingüismo, 268, pp. 15-30.

Oliveras, N. 2001. *The main concepts in the recognition of linguistic rights in European States*. Mercator-Working Papers, 2.

Pueyo, M.; Turull, A. 2003. *Diversitat i política lingüística en un món global*. Barcelona: UOC.

Solé, J.R. 1992. «El principio de territorialidad y el mantenimiento de la identidad nacional y lingüística de los pueblos», *Catalonia*, 28, pp. 46-48.

Notes

1. Tal és el cas del Canadà, on les autoritats federals segueixen el model de personalitat, mentre que el criteri territorial és aplicat a la província del Quebec.

2. privaria a grups minoritaris en bloc... de drets lingüístics essencials.